

Moskeijaseikkailu & Seikkailu ortodoksisessa kirkossa

Interaktiivisen videomateriaalin opettajanopas

Silja Lamminmäki-Vartia, Dani Lahtinen

Helsinki 2021

HELSINGIN YLIOPISTO

SISÄLLYS

ESIPUHE	2
OPPIMISYMPÄRISTÖT JA YHTEISTYÖ VARHAISKASVATUKSESSA	3
TUTUSTU	5
OHJEISTUS VIDEOMATERIAALIN KÄYTTÖÖN.....	6
SEIKKAILU ORTODOKSISESSA KIRKOSSA	7
MOSKEIJASEIKKAILU.....	9

ESIPUHE

Tämä materiaali ja siihen liittyvät videot *Seikkailu ortodoksisessa kirkossa* ja *Moskeijaseikkailu* on tuotettu Monikatsomukselliset oppimisen tilat varhaiskasvatuksessa -hankkeessa Helsingin yliopistossa. Hanke on opettajankoulutuksen kehittämishanke ja sen rahoittajana on Opetus- ja kulttuuriministeriö. <https://blogs.helsinki.fi/monikatsomukselliset-tilat-varhaiskasvatuksessa/>

Videolla nähtävissä työskentelyissä on hyödynnetty Tutki Tilaa-menetelmää ja siihen liittyvää materiaalia <https://www.uskonnonopetus.fi/tutkitilaa/> Se on pedagoginen materiaali, joka sisältää eri tiloihin tutustumiseen soveltuvan pedagogisen mallin, interaktiiviset kuvat kolmesta eri tilasta, esinekortit, monialaiset kortit ja lisättyä todellisuutta. Menetelmää on työskentelyissä muokattu ja sovellettu erityisesti pienten lasten oppimisen näkökulmasta. Videoiden toteuttamisessa ja työskentelyjen suunnittelussa on tehty yhteistyötä asianomaisten yhteisöjen kanssa. Videot ja opettajanopas ovat osa laajempaa materiaalikokonaisuutta, jota olemme tuottaneet pyhien tilojen tutkimiseen. Materiaalit on julkaistu Avointen oppimateriaalien kirjastossa <https://aoe.fi/#/etusivu>

Idea videoiden ja opettajanoppaan tekemiseen kehkeytyi vähitellen hankkeen kuluessa tehdessämme tilavierailuja eri katsomusten pyhiin tiloihin yhdessä Helsingin yliopiston varhaiskasvatuksen opettajaopiskelijoiden ja helsinkiläisten lapsiryhmien kanssa. Miten saisimme moskeijaan ja ortodoksisen kirkkoon tutustumisen kaikkien lasten ulottuville paikkakunnasta riippumatta? Vierailut pyhiin tiloihin, kun voivat olla hankala toteuttaa, mikäli etäisyydet ovat pitkät tai paikkakunnalta ei löydy moskeijaa tai ortodoksista kirkkoa. Entä miten saisimme lapset aktiivisesti osallistumaan, eikä passiivisena vain katsomaan videoita?

Kiitos yhteistyöstä Kaarina Lyhykäinen ja isä Sergei Petsalo Helsingin ortodoksisesta seurakunnasta; Mina Khan ja imaami Abbas Bahmanpour Resalat Islamilaisesta Yhdyskunnasta. Kiitos Unigrafian tiimi (Lauri, Heikki, Kalle ja Aino) ammattitaidostanne!

Erityiskiitos varhaiskasvatuksen opettaja Päivi Olkinuora! Sinun innostuksesi ja rautainen pedagoginen ammattitaitosi näkyy ja kuuluu näillä videoilla.

SUURIMMAN KIITOKSEN ansaitsevat kuitenkin videoilla seikkailevat lapset: *Aksel, Aron, Ines, Eeva, Jalmari, Mehmet ja Mikael*. Ilman näitä rohkeita ja iloisia seikkailijoita, ei videoista olisi tullut mitään! Kiitos myös lasten vanhemmille, kun annoitte lastenne osallistua videoiden kuvauksiin. Teillä on mielettömän upeat lapset!

Toivomme materiaalin inspiroivan varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen henkilöstöä monikatsomuksellisen katsomuskasvatuksen toteuttamiseen ja mielenkiintoisiin keskusteluihin yhdessä lasten kanssa.

Itsenäisyyspäivän kynnyksellä

Silja Lamminmäki-Vartia ja Dani Lahtinen

OPPIMISYMPÄRISTÖT JA YHTEISTYÖ VARHAISKASVATUKSESSA

Kirjoittanut: Silja Lamminmäki-Vartia & Dani Lahtinen

Teksti on julkaista aikaisemmin teoksessa *Pyhiä tiloja tutkimassa – Opas varhaiskasvatukseen (2021) Lamminmäki-Vartia, S. & Lahtinen, D. & Poulter, S. Helsingin yliopisto, Kasvatustieteellinen tiedekunta.* <https://aoe.fi/#/materiaali/1795>

Katsomuskasvatukseen liittyen voidaan varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa tehdä yhteistyötä katsomusyhteisöjen ja muiden toimijoiden kanssa oppimisympäristöjen laajentamiseksi ja edistämään katsomuskasvatuksen tavoitteiden toteutumista. Yhteistyötä katsomuskasvatukseen liittyen voidaan tehdä myös muiden yhteistyötahojen, kuten kirjastojen, museoiden, taidegallerioiden, arkistojen ja teatterien kanssa. Niiden kokoelmista löytyy paljon materiaalia katsomuksiin liittyen. Myös erilaiset kulttuuri- ja perinneyhdistykset, järjestöt tai kielelliset ja kulttuuriset yhteisöt voivat tukea katsomuskasvatuksen tavoitteiden toteuttamisessa. Yhteistyö on osa Vasun (2018) ja EOPS (2014) määrittelemää monialaista yhteistyötä.

Koska katsomuskasvatuksen tavoitteisiin kuuluu lapsiryhmässä edustettuina oleviin katsomuksiin tutustuminen, lasten katsomusten mukaisiin pyhiin tiloihin tai muihin perheelle merkityksellisiin paikkoihin tutustuminen toimii oppimisympäristöjä rikastavana toimintana. Pyhiin tai tärkeinä pidettyihin tiloihin tutustuminen kaikille yhteisenä, yleissivistävänä opetuksena on mahdollista. Myös esimerkiksi metsät, museot, arkistot tai virtuaaliset tilat voivat toimia katsomuskasvatuksen oppimisympäristöinä.

Moninaisuus esiin yhteistyössä

Paikallisesti moninaisuus voi vaihdella paljon maamme eri kunnissa ja kaupungeissa. Paikallisella tasolla varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen järjestäjän ja viimekädessä varhaiskasvatuksen opettajan tulee huolehtia siitä, että yhteistyö on suunniteltua ja sen periaatteista on sovittu eri osapuolten kesken. Katsomuksellisen moninaisuuden on tärkeä näkyä yhteistyössä ja sitä tulisi pyrkiä laajentamaan erilaisiin uskonnollisiin yhteisöihin ja muihin toimijoihin, jotta katsomuksellinen moninaisuus konkretisoituisi yhteistyössä myös paikallisten toimijoiden kanssa. Tieto- ja viestintäteknologia sekä erilaiset digitaaliset ratkaisut tuovat lisää mahdollisuuksia tehdä yhteistyötä ja luoda yhteyksiä hieman kauempanakin oleviin toimijoihin.

Katsomusyhteisöjen kanssa tehtävään yhteistyöhön liittyen on tärkeä tiedostaa, että yhteisöillä on hyvin erilaiset resurssit keskenään. Toisilla yhteisöillä on enemmän taloudellisia ja henkilöitä resursseja panostaa yhteistyöhön varhaiskasvatuksen kanssa kuin toisilla. Jotkut yhteisöt saattavat toimia kokonaan vapaaehtoisvoimin. Lisäksi monilla pienillä yhteisöillä ei ole vielä kokemusta yhteistyöstä varhaiskasvatuksen tai esiopetuksen kanssa. Yhteydenottoja ei osata välttämättä odottaa, tai katsomuskasvatuksesta ja siihen liittyvästä yhteistyön mahdollisuudesta ei

tiedetä. Katsomusyhteisöjä voi rohkaista yhteistyöhön tarjoamalla apua toteutuksen suunnitteluun.

Pedagoginen vastuu on aina varhaiskasvatuksen opettajalla. Vierailut ovat usein yhteisen oppimisen paikkoja niin lapsille, yhteisölle kuin opettajalle. Yhteistyötä suunniteltaessa on hyvä varmistaa, että kaikilla osapuolilla on jaettu ymmärrys yhteistyön periaatteista sekä varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen katsomuskasvatuksen tavoitteista. Yhteistyökumppaneista viestitään huoltajille avoimesti. On myös tärkeä arvioida toteutunutta yhteistyö säännöllisesti.

Merkitykselliset uskonnottomat tilat ja kohteet

Uskonnottomuuden tarkastelu kuuluu katsomuskasvatukseen. Uskonnottomuus itsessään on hyvin laaja kirjo erilaisia katsomuksia ja tapoja, eikä uskonnottomilla oikeastaan ei ole samalla tavalla uskonnollisiin yhteisöihin verrattavia yhteisöjä taustallaan. Uskonnottomilla on kuitenkin omia järjestöjä edistämässä uskonnottomien oikeuksia ja käymässä yhteiskunnallista keskustelua uskonnottomuudesta.

Uskonnottomisiin katsomuksiin vertaaminen on uskonnottomuuden kohdalla varsin keinotekoisia. Tämä tulee konkreettisesti ilmi esimerkiksi siinä, ettei ole uskonnottomia yhdistäviä tiloja, joiden kautta uskonnottomuuteen voisi lapsiryhmän kanssa tutustua samalla tavalla kuin uskonnollisten yhteisöjen tiloihin (ks. tarkemmin *Pyhiä tiloja tutkimassa – Opas varhaiskasvatukseen (2021) Lamminmäki-Vartia, S. & Lahtinen, D. & Poulter, S.*) Uskonnottomien perheiden huoltajien kanssa voi yhdessä keskustella heille ja heidän perheilleen merkityksellisistä paikoista ja onnistuisiko vierailu johonkin niistä.

Loppujen lopuksi tärkeämpää kuin sopivan toteutuksen löytäminen on jokaisen uskonnottoman perheen katsomuksen yhdenvertainen huomioiminen puhuttaessa erilaisista katsomuksista, sekä uskonnottomuuden pitäminen mukana yhtenä katsomuksena muiden katsomusten rinnalla erilaisissa toiminnan sisällöissä, tilavierailuilla ja keskusteluissa lasten kanssa.

TUTUSTU

Työn tueksi varhaiskasvatuksessa Katsomuskasvatuksen tukimateriaali. Opetushallitus
<https://www.oph.fi/fi/katsomuskasvatus-varhaiskasvatuksessa-ja-esiopetuksessa>

Pyhiä tiloja tutkimassa – Opas varhaiskasvatukseen
<https://aoe.fi/#/materiaali/1795>

Pyhiä tiloja tutkimassa – Vierailulle katsomusyhteisöihin tallenteet
<https://aoe.fi/#/materiaali/1694>

Kurkistuksia katsomuskasvatuksen toteuttamiseen tallenteet
<https://aoe.fi/#/materiaali/1797>

Martta ja Mikko tutustuvat kirkkoihin
<https://blogs.helsinki.fi/uskallus-hanke/martta-ja-mikko-tutustuvat-kirkkoihin/>

Tutki tilaa
<https://uskonnonopetus.fi/materiaalit/pedagogiset-kokonaisuudet/tutki-tilaa/>

OHJEISTUS VIDEOMATERIAALIN KÄYTTÖÖN

Opettajan kannattaa katsoa video ja tutustua opettajan oppaan tehtäviin etukäteen.

Tehtävien tekeminen vaatii hieman ennakkovalmisteluja.

Tehtäviin on merkitty kohta, jossa se tulee videolla.

Videonkäytön erilaiset mahdollisuudet:

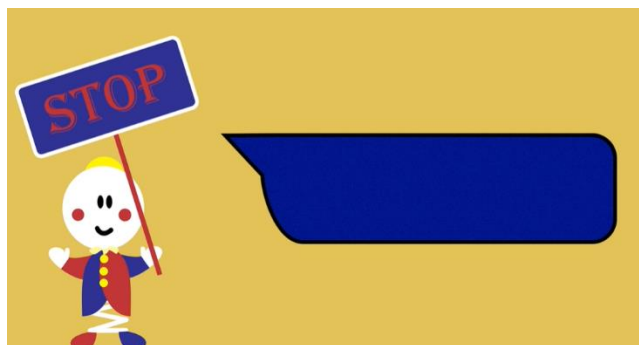
- A) Katsokaa video lasten kanssa kokonaan ja tehkää tehtäviä videon jälkeen tai toisena päivänä.
- B) Jaksottakaa videon katsominen tehtävillä, jolloin videosta tulee interaktiivinen.
- C) Katsokaa video ja ottakaa tehtäviä tehtäväksi niitä valikoiden.
- D) Kehitelkää omaan lapsiryhmään sopiva työskentely hyödyntämällä videoita ja oppaan tehtäviä

Pomppis-signaalihahmo:

Kun *Pomppis* hyppää videolle, on aika pysäyttää (pause) video.

Pomppis ohjaa tekemään opettajan oppaassa olevan tehtävän yhdessä lasten kanssa. Puhecuplaan tulee aina kyseisen tehtävän numero.

Oikeita vastauksia ei oppaassa ole annettu. Tärkeintä on yhdessä ihmettely ja keskustelu. Oppikaa katsomuksista yhdessä!

Luo vuorovaikutusta oman lapsiryhmän ja videon lasten välille. Videon katsomisen ei tule olla passiivista, vaan ryhmän opettaja ohjaa pedagogisesti oppimistilannetta esimerkiksi kiinnittämällä lasten huomiota videon tilanteeseen sekä tukemalla lasten keskittymistä.

Opettajan oppaan aktivointitehtävien tavoitteena on osallistaa lapsia toimintaan ja tekemiseen, sekä syventää oppimista. Tehtävät myös tauottavat videon katsomista. Näin myös vältetään pitkään istumista.

Kummankin videon kesto on reilut 30 minuuttia.

Videot on julkaistu Avointein oppimateriaalien kirjastossa yhdessä tämän opettajan oppaan kanssa.

SEIKKAILU ORTODOKSISESSA KIRKOSSA

Seikkailun kohde:

Profeetta Eliaan kirkko ja hautausmaa <https://www.hos.fi/kirkot/profeetta-elian-kirkko/>

Tehtävä 1: Ulkoseinässä olevien muotojen tarkastelu (KOHTA 05:15)

Mitä muotoja näet? Kuinka monta?

Kuinka monta kolmiota näet? Entä neliötä?

Jäikö videon lapsilta jotain huomaamatta?

Tehtävä 2: Kirkkotilan kiikarointi (KOHTA 10:43)

Ottakaa kiikarit silmillesi ja lähtekää kiikaroimaan yhdessä lasten kanssa. Suunnatkaa kiikarit videoon. Voitte nousta seisomaan. (laita video pyörimään uudelleen)

Vinkki: Lapset voivat askarella omat kiikarit etukäteen esimerkiksi wc-paperirullista ennen kirkkoseikkailua. Kaukoputken voi askarrella talouspaperirullasta.

Tehtävä 3: Kirkon tuoksujen haisteleminen (KOHTA 14:17)

Kerätkää purkkeihin erilaisia tuoksuvia asioita ja haistelkaa niitä yhdessä.

Miltä tuoksuu?

Tuoksuina voi olla: eteerisiä öljyjä/saunatuoksuja, pihkaa, uunssia, huonetuoksuja, hunajaa, tuohuksia (kirkkokynttilä), kynttilä, mausteita

vinkki: Voit sytyttää kynttilän ja puhaltaa sen sammuksiin niin että tuoksu saavuttaa lapset.

Tehtävä 4: Leivän maistelu (KOHTA 21:50)

Tähän tehtävään tarvitsette vaaleaa leipää tai sämpylöitä. Maistelkaa leipää lasten kanssa.

Verratkaa maistelemaanne leipää ja sen ulkonäköä videolla lasten maistelemaan leipään.

Miettikää kumpien leipä maistuu paremmalta?

HUOM. Lapset syövät videolla tavallista leipää. Siitä tulee ehtoollista vasta sitten kun pappi asettaa ehtoollisen jumalanpalveluksessa, liturgiassa.

Vinkki: Kiinnittäkää huomiota videon lasten ilmeisiin, kun he maistelevat leipää.

Tehtävä 5: Resitoinnin kokeileminen (KOHTA 24:55)

Kokeilkaa resitointia eli puhelaulamista lasten kanssa. Opettaja voi näyttää mallia: voitte puhelaulaa esimerkiksi ohjeen tai pienen pätjän satukirjasta. Lapsia voi houkutella juttelemaan toistensa kanssa puhelaululla. Hassutelkaa puhelaulun avulla.

Tehtävä 6: Aartenetsintä (KOHTA 25:04)

Aarteiden etsinnän voi toteuttaa lapsiryhmässä Tutki tilaa –materiaalin ortodoksi kirkko kuvien

kanssa. Tulostakaa kuvat ja piilottakaa kuvat ryhmätilaan. Ladatkaa Zappar -sovellus puhelimeen tai tablettiin, jos käytätte sitä.

<https://uskonnonopetus.fi/materiaalit/pedagogiset-kokonaisuudet/tutki-tilaa/ortodoksinen-kirkko-tila/>

Entä löytyisikö jostain kelloja, tiukuja tai kellopelejä, jotka kuulostaisivat kirkonkellojen soitolta ja joita lapset voisivat soittaa?

Vaihtoehtoisesti voitte tehdä oman aarteensinnän videon katsomisen jälkeen tai seuraavana päivänä. Voitte vertailla löytämiänne aarteita videon lasten löytämiin

Jos etsitte aarteita videon katsomisen lomassa, ohjaa lapset sen jälkeen takaisin videon ääreen tutkimaan, mitä aarteita videon lapset löytävät.

Tehtävä 7: Kirkkolaulun kuunteleminen (KOHTA 31:50)

Ottakaa hyvä asento ja kuunnelkaa ortodoksista kirkkolaulua. Löydät ortodoksista, bysanttilaista kirkkolaulua esimerkiksi Youtubesta tai seuraavien linkkien takaa:

<https://www.youtube.com/watch?v=i-3h9TQ312c>

https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Byzantine_Ecclesiastical_Hymn_part1.ogg

Miltä laulu kuulosti? Oletko kuullut tällaista aikaisemmin? Millä kielellä tässä laulettiin? Miten kirkkolaulun tahdissa voisi liikkua?

Tehtävä 8: Loppukeskustelua lasten kanssa videon katsomisen jälkeen

Mikä oli mielestäsi kaunein tai kiinnostavin asia kirkossa? Jäikö joku asia mietityttämään?

Oletko sinä käynyt ortodoksisessa kirkossa aikaisemmin?

Mikä sinulla jäi erityisesti mieleen?

Mistä luulet videon lasten pitäneet eniten? Miksi?

Onko joku käynyt hautausmaalla?

Videolla nähty kuollut lintu: Mahdollista lapsille keskustelu kuolleesta linnusta, jos he haluavat siitä puhua. Myöhemmin voidaan lukea esimerkiksi Max Velthuijsin kirja Sammakko ja linnunlaulu (Kustannus-Mäkelä Oy, 2017). Siinä eläimet löytävät kuolleen mustarastaan ja hautaavat sen.

Tehtävä 9: Taiteellinen tekeminen

Lapset voivat piirtää / maalata / muovilla heitä kiinnostaneen asian, videon aarten tai omaan ryhmätilaan tuodun ortodoksikirkon esineistön tai kuvakorttien innoittamana. Voidaan myös askarrella oma pienoiskirkko, jolla voi leikkiä. Voidaan suunnitella retki lähellä olevaan kirkkoon tai muuhun pyhään tilaan.

MOSKEIJASEIKKAILU

Seikkailun kohde:

Resalat Islaminen Yhdyskunta, Fatimah Zahra islamilainen kulttuurikeskus ja moskeija

<https://resalat.fi/>

Tehtävä 1: Miettikää lasten kanssa mitä moskeijassa tehdään? (KOHTA 3:57)

Tehtävä 2: Tunnustelupussi (KOHTA 05:09)

Kootkaa ennakkoon tunnustelupussi

Pussin esineet: rukoushelmet (33x3 helmeä ja välissä aina yksi erilainen helmi), huivi, kompassi, rukousmatto, kivi

- Vinkki: Ei ole merkitystä millainen huivi, kompassi, kivi tai pieni puhdas matto ovat
- Vinkki: Ei haittaa, vaikka pussissa on muitakin islamiin liittyviä esineitä tai symboleja, esim. Fatiman käsi -koru tai turkkilainen Nazar -amuletti.
- Vinkki: Voit kysyä esineitä lasten huoltajilta tai henkilöstöstä tai paikallisesta islamilaisesta seurakunnasta.
- Vinkki: Esineet voivat olla myös kuvakortteja (Tutki tilaa –materiaali) moskeijatilasta, joita tutkia yhdessä.

Internetistä voitte tutkia kuvia Mekan kaupungista ja Kaabasta.

Voitte keskustella yhteisesti esineistä.

Mitähän esineitä videon tunnustelupussista löytyy? (jatketaan videota)

Tehtävä 3: Rukousasennot ja keskustelua rukouksesta (KOHTA 12:56)

Lapset voivat halutessaan kokeilla videolla nähtävää rukousasentoa.

Millaisia muita rukousasentoja on olemassa? Haluavatko lapset näyttää?

Missä paikoissa voi rukoilla?

Onko jollekin rukoileminen tuttua?

Rukoilevatko kaikki ihmiset?

Tehtävä 4: Moskeija suunnistus (KOHTA 13:13)

Piilottakaa kuvakortteja lapsiryhmän tilaan ennen videon katselemista (mikäli teette suunnistuksen videon keskellä)

Voitte hyödyntää Tutki tilaa –materiaalin moskeijakortteja.

<https://uskonnonopetus.fi/materiaalit/pedagogiset-kokonaisuudet/tutki-tilaa/moskeija/>

Tulosta kortit ja piilota ne ryhmän tiloihin. Sitten lapset voivat lähteä etsimään kortteja ryhmän tiloista. Tutkikaa löytämiänne kortteja yhdessä lasten kanssa. Voitte hyödyntää Zappar -sovelusta. Ladatkaa se etukäteen puhelimeen tai tabletille.

Korttien löytämisen jälkeen palatkaa videon ääreen katsomaan mistä nämä asiat löytyvät moskeijasta.

Mitähän videon lapset löytävät moskeijasta?

Voitte myös piilottaa tunnustelupussin esineitä ryhmään ja etsiä niitä yhdessä korttien kanssa. Tämän työskentelyn voitte toteuttaa myös videon katsomista seuraavana päivänä.

Muistatteko mitä videon lapset löysivät moskeijasta? Entä mitä me löysimme?

Käykää vertailevaa keskustelua. Löysivätkö videon lapset samoja asioita kuin me näiden kuvakorttien avulla?

Tehtävä 5: Koraanin kuuntelu (KOHTA 27:47)

Ottakaa hyvä asento. Voitte mennä lattialle makaamaan. Kuunnelkaa hieman Koraanin resitointia eli puhelaulua.

Alla oleva resitointi on Koraanin ensimmäisestä suurasta eli luvusta.

<https://www.youtube.com/watch?v=KdNG6SmlqQM>

Miltä resitointi kuulosti? Oletko kuullut sitä aikaisemmin? Mitä kieltä siinä oli? (arabia).

Onko jollakin Koraani -kirja kotona?

Voitte ottaa Koraanin esiin ja tarkastella kirjaa. Koraanin voi lainata esimerkiksi kirjastosta tai kysyä sitä lainaan lasten huoltajilta tai henkilöstöltä.

Tehtävä 6: Loppukeskustelu videon katsomisen jälkeen

Mikä oli mielestä kaunein tai kiinnostavin asia moskeijassa?

Mikä sinulla jäi erityisesti mieleen?

Mistä luulet näiden videolla olevien lasten pitäneet eniten? Miksi?

Tehtävä 7: Taiteellinen tekeminen

Lapset voivat piirtää / maalata / muovilla heitä kiinnostaneen kohteen, kauniin esineen videon tai omaan ryhmätilaan tuotujen moskeijan esineistön tai kuvakorttien innoittamana. Yhdessä voidaan askarrella moskeija tai sen voi rakentaa legoista tai palikoista. Pienoismoskeijalla voi leikkiä. Voidaan suunnitella retki lähellä olevaan moskeijaan tai muuhun pyhään tilaan.

HELSINGIN YLIOPISTO

Monikatsomukselliset oppimiset tilat varhaiskasvatuksessa